

Artur Stec

Politechnika Rzeszowska

Dariusz Kusz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie

PRZETWÓRSTWO ŻYWCA WIEPRZOWEGO NA PODKARPACIU PO WEJŚCIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Potrzeba spełnienia standardów unijnych postawiła przed zakładami przetwórstwa żywca wieprzowego poważne wyzwania. Wiązały się one z koniecznością wprowadzenia systemów bezpieczeństwa żywności, takich jak HACCP, czy systemu klasyfikacji tusz wieprzowych EUROP [Kundzicz 2004, s. 20]. Miarą dostosowania zakładów mięsnych stała się kategoria nadawana przez wojewódzki inspektorat weterynarii (WIW). Efektem zachodzących przeobrażeń jest otwieranie się jednolitego rynku europejskiego dla coraz większej grupy przedsiębiorstw oraz możliwość dalszego działania na rynku krajowym czy lokalnym [Szot 2004, s. 17]. Z drugiej jednak strony pogorszyła się sytuacja ekonomiczna wielu zakładów mięsnych, które zostały zmuszone do poniesienia często wysokich koszty związanych z dostosowaniem.

2. Metodyka badań

Analizie poddano dane o zakładach mięsnych zajmujących się przetwarzaniem żywca trzody chlewnej, które dotyczyły uprawnień do uboju, rozbioru i przetwórstwa, mocy przerobowych i kategorii nadawanej przez WIW. Zakres przestrzenny objął województwo podkarpackie, które charakteryzuje się rozdrobnioną strukturą agrarną i brakami surowcowymi w kontekście zaopatrzenia

w żywziec wieprzowy. Badania dotyczyły stanu na dzień 10.04.2004 (przed wejściem Polski do Unii Europejskiej) oraz na koniec lat 2004 i 2005. Przy gromadzeniu danych skorzystano z programu SPIWET (komputerowa baza danych o zakładach mięsnych), który został udostępniony przez Wojewódzką Inspekcję Weterynaryjną w Krośnie.

3. Wyniki badań

W badanym okresie w województwie podkarpackim liczba funkcjonujących zakładów mięsnych zmniejszyła się ze 116 do 114. Na dzień 31.12.2005 uprawnionych do przetwórstwa było 88,6% zakładów mięsnych, do uboju zaś 57,9%. W grudniu 2005 r. w stosunku do stanu na dzień 10.04.2004 największy spadek (o 6 zakładów) nastąpił w odniesieniu do ubojni. Przed wejściem Polski do Unii Europejskiej udział przedsiębiorstw zajmujących się ubojem wynosił 62,1%. Opisane zmiany są wynikiem zachodzącego w Polsce już od kilku lat procesu uprzedmiotawiania ubojów zwierząt rzeźnych [Urban 2004, s. 8]. W ramach pozostałych uprawnień na rynku również działało mniej firm niż przed akcesją (tab. 1).

Tabela 1. Zakłady mięsne według uprawnień w województwie podkarpackim

Wyszczególnienie	10.04.2004	31.12.2004	31.12.2005
Liczba zakładów mięsnych ogółem	116	115	114
Zakłady mięsne z uprawnieniami do:			
– uboju	72	70	66
– rozbioru	102	98	99
– przetwórstwa	103	100	101
Udział procentowy zakładów z uprawnieniami do:			
– uboju	62,1%	60,9%	57,9%
– rozbioru	87,9%	85,2%	86,8%
– przetwórstwa	88,8%	87,0%	88,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiej Inspekcji Weterynaryjnej w Krośnie.

W celu zapewnienia pełnego i efektywnego wdrożenia systemów kontroli jakości mięsa czerwonego, w tym wieprzowiny, Główny Inspektorat Weterynarii 25 lutego 1999 r. wskazał na konieczność podziału zakładów mięsnych nadzorowanych przez inspekcję na kategorie pod kątem dostosowania do wymagań unijnych. Przed akcesją Polski do Unii Europejskiej były wydzielone cztery kategorie. Do kategorii A przyporządkowano zakłady, które dostosowały się do standardów unijnych i posiadały licencję uprawniającą do wysyłki towarów na rynek unijny. Kategorię B1 tworzyły zakłady, które do 30 kwietnia 2004 r. były w trakcie realizacji programu restrukturyzacji i miały przyznane dodatkowe okresy przejściowe. Kolejne dwie kategorie obejmowały zakłady, które nie

spełniały wymagań unijnych, przy czym B2 nadawano przedsiębiorstwom posiadającym plany modernizacji i korzystającym z okresu przejściowego nawet do 2007 roku. Zakłady z kategorii C były przeznaczone do likwidacji lub – po pozytywnej weryfikacji – mogły uzyskać pozwolenie na wytwarzanie na rynek lokalny.

W roku 2004, po wejściu Polski do Unii Europejskiej Główna Inspekcja Weterynaryjna do kategorii A przypisywała zakłady z zatwierdzonym prawem do handlu, do B1 – zakłady dopuszczone do rynku krajowego, B2 – zakłady z okresem przejściowym, do C zaś – zakłady niedostosowane do standardów unijnych. Pojawiła się nowa kategoria SB, do której przypisywano zakłady z zatwierdzonym prawem do sprzedaży bezpośredniej. Znowelizowana ustawa weterynaryjna z 14 lutego 2003 roku za sprzedaż bezpośrednią uważa „oferowanie środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego do sprzedaży, ich przechowywanie z zamiarem sprzedaży podmiotowi nabywającemu je w celach niezwiązanych z wykonywaniem działalności gospodarczej, dokonywane przez producenta albo podmiot prowadzący gospodarstwo rolne w rozumieniu kodeksu cywilnego, z pominięciem pośredników” [*Kiedy sprzedaż...* 2004, s. 41].

Z tabeli 2 wynika, że przed wejściem Polski w struktury unijne w kategorii A ubojem i rozbiorem zajmowało się 2 zakłady, przetwórstwem zaś 3. Na koniec 2005 r. w pełni dostosowanych do standardów unijnych było 16 przedsiębiorstw uprawnionych do uboju oraz 21 do rozbioru i przetwórstwa. Na dzień 10.04.2004 w zakresie uboju w kategorii A było zaledwie 2,8%, natomiast 31.12.2005 już 24,2%; w odniesieniu do rozbioru i przetwórstwa odpowiednio 2,0 i 21,2% oraz 2,9 i 20,8%. W badanym okresie zwiększyła się także liczba zakładów w kategorii B1 (o 14 w przypadku uboju, 11 rozbioru i 13 przetwórstwa). W kwietniu 2004 r. w województwie podkarpackim w dwóch najwyższych kategoriach z uprawnieniami do uboju było 50% zakładów, do rozbioru 58,8%, do przetwórstwa zaś 58,2%. W tym samym czasie w całym kraju do kategorii A i B1 weszło około 40% podmiotów. Należy podkreślić, że w 2005 r. zniknęły praktycznie z rynku podmioty niedostosowane do wymagań unijnych. Istniała tylko jedna ubojnia, której Wojewódzka Inspekcja Weterynaryjna przypisała kategorię C.

Od momentu wejścia do Unii Europejskiej moce przerobowe w odniesieniu do uboju zmniejszyły się o 3,6%, rozbioru o 52,1%, moce przetwórcze zaś wzrosły o 83%. W przypadku uboju w 2004 r. zaledwie 22,8% mocy było objętych kategorią A, a na koniec 2005 r. już 83,7%; odpowiednio dla rozbioru i przetwórstwa udział ten kształtował się następująco: 10,1 i 83,2% oraz 23,1 i 86,6%. Ponadto należy zaznaczyć, że na koniec 2004 r. ponad 8-krotnie wzrosły moce ubojowe, które znalazły się w kategorii B2. Wynikało to z faktu, że po 1 maja 2004 r. wspomnianą kategorią objęto moce będące do tej pory w kategorii C (tab. 3).

Tabela 2. Kategoryzacja zakładów mięsnych według uprawnień w województwie podkarpackim

Rodzaj uprawnień	Kategoria	Liczba zakładów		
		10.04.2004	31.12.2004	31.12.2005
Ubój	A	2	10	16
	B1	34	44	48
	B2	1	10	1
	C	35	3	1
	SB	–	3	0
Rozbiór	A	2	14	21
	B1	58	64	69
	B2	10	12	5
	C	32	2	0
	SB	–	6	4
Przetwórstwo	A	3	14	21
	B1	57	65	70
	B2	12	13	6
	C	31	2	0
	SB	–	6	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiej Inspekcji Weterynaryjnej w Krośnie.

Tabela 3. Moce przerobowe zakładów mięsnych w województwie podkarpackim

Rodzaj uprawnień	Kategoria	Moce przerobowe		
		10.04.2004	31.12.2004	31.12.2005
Ubój* (w jednostkach tygodniowo)	A	1 600,0	4 500,0	5 670,0
	B1	3 062,0	795,5	944,4
	B2	160,0	1 325,0	130,0
	C	2 208,5	41,0	30,0
	SB	–	39,0	0,0
	Razem	7 030,5	6 700,5	6 774,4
Rozbiór (w tonach mięsa tygodniowo)	A	550,0	2 311,0	2 177,5
	B1	1 576,2	271,3	313,0
	B2	428,5	733,5	115,0
	C	290,3	5,8	0,0
	SB	–	20,7	11,5
	Razem	5 457,7	3 342,3	2 617,0
Przetwórstwo (w tonach wyrobu gotowego na tydzień)	A	660,0	2 337,0	4 548,0
	B1	870,8	334,8	428,3
	B2	1 146,0	583,5	247,0
	C	185,5	3,5	0,0
	SB	–	22,8	15,0
	Razem	2 862,3	3 281,6	5 238,3

* jednostka to 5 sztuk o masie powyżej 100 kg.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiej Inspekcji Weterynaryjnej w Krośnie.

4. Wnioski

1. Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej w województwie podkarpackim liczba zakładów mięsnych zmniejszyła się o 2. W odniesieniu do uprawnień największy spadek odnotowano w ramach ubojni (o 6). Ponadto ich udział w ogóle zakładów mięsnych zmniejszył się z 62,1% na dzień 10.04.2004 do 57,9% na dzień 31.12.2005.

2. W badanym okresie uległy przyspieszeniu procesy dostosowawcze zakładów mięsnych do standardów unijnych. Przed akcesją Polski w struktury unijne przedsiębiorstw w kategorii A z uprawnieniami do uboju i rozbioru było zaledwie 2, do przetwórstwa zaś 3. W każdym z przypadków stanowiło to niecałe 3% ogółu zakładów z danymi uprawnieniami. Na koniec 2005 r. w odniesieniu zarówno do uboju, jak i rozbioru i przetwórstwa udział dostosowanych do wymogów unijnych zakładów wzrósł do ponad 20%.

3. Zmianie uległa wielkość mocy przerobowych. Największy spadek (ponad 50%) dotyczył rozbioru, natomiast moce przetwórcze zwiększyły się o ponad 80%. Na koniec 2005 r. ponad 80% mocy przerobowych była objęta najwyższą kategorią.

Literatura

- Kiedy sprzedaż bezpośrednia*, „BOSS Rolnictwo” 2004 nr 25.
 Kundzicz M., *Certyfikacja systemu HACCP*, „Gospodarka Mięsna” 2004 nr 1.
 Szot E., *Żywność największą polską szansą w Unii*, „BOSS Rolnictwo” 2004 nr 11.
 Urban R., *Przetwórstwo mięsa i mleka w obliczu integracji z Unią Europejską*, „Przemysł Spożywczy” 2004 nr 3.

PORKERS PROCESSING SECTOR IN PODKARPACKIE PROVINCE AFTER THE ACCESSION OF POLAND TO EUROPEAN UNION

Summary

The accession of Poland to the European Union became a major reason of porkers processing sector transformation in Podkarpackie Province. The number of meat plants decreased from 116 to 114 in the region from 10 April 2004 to 31 December 2005. At the same time the adaptation processes of meat plants to the union standards increased. Before the Polish accession to the union structures there were 3% of plants in category A, whereas at the end of year 2005 over 20%. In the case of production capacity proportions developed even more favourably, over 10% and over 80% respectively.